

Merre forog a Könyvkerék?

Z. Karvalics László, az egyesület elnöke és a cikk szerzője

Foto: Könyvkerék Egyesület

Miközben a könyv jövőjével kapcsolatban számolatlanul teszünk fel kérdéseket, az egyedi könyvpéldányok, e különleges kulturális mikroöregség-objektumok jövőjének problémájával jóval kevesebbet foglalkozunk.

Mekkora fájdalom, mekkora veszteség, ha az otthonokból és a megszűnő vagy apasztásba menekülő könyvtárakból tömegével tűnik el és semmisül meg a korábbi könyvkultúra-korszak sok tízmillió egyedi könyvpéldánya!

Milyen típusaik, miért és milyen sorsra érdemesek? A könyv értéktudattal meg-

vert szerelmeseinek és tisztelőinek egyaránt van elképzelése és valamennyi tudása arról, miért működik az antikvárium-modell napjainkban már csak egy bizonyos értékhatár felett. Értjük, miért tölt be egy piaci részt a több ágra szakadt könyvszekérmodell, ahol alacsony egységáron lehet megvásárolni a feleslegessé vált könyveket.

Talán köztudott, hogy a köztisztasági dolgozók is tartanak fenn könyvmentő helyeket, az ún. SZŰK-központokban, Budapesten és vidéki városokban, ahol még jelképesebb áron, de ugyancsak vásárolni lehet sokadik esélyt kapó példányokat. A könyvmegállók, „hozz egy könyvet, vigyél egyet” fülkék vagy polcok pedig az ingyenes könyvmentés alapmegoldásaként terjedtek el.

A Fundus alapítvány a rendszerváltás után egy alternatív modellt hívott életre, komplett gyűjteményeket hozott át az amerikai kontinensről Magyarországra, hogy azokat térítésmentesen adja át egyetemnek és kutatóintézménynek könyvtáraiknak. Sajnos működése fenntarthatatlan volt, és nem biztos, hogy ambiciózus utódai, az erdélyi Don Rigoberto Alapítvány vagy a Könyvkerék más pályára fog tudni állni – különös tekintettel arra, hogy ez idáig egyetlen szakmai vagy civil szervezeti pályázata sem érdemesült támogatásra, teljes mértékben magára van utalva.

A Könyvkerék Könyvmentő Egyesületet 2021 utolsó napjaiban jegyezték be, miután néhány alapítója informális és „kiszíri” módon már évek óta alakította a szervezett könyvmentés sajátos, nem piaci gyakorlatát.

Nyugdíjas önkénteseik és közhasznú munkát végző középiskolások átveszik, tárolják, és potenciális felhasználókhöz juttatják el azokat a könyveket, amelyekkel kapcsolatban ismerik a létező igényt. Másképpen: a kínálat (a feleslegessé vált, felajánlott és átvett) könyveket kapcsolják össze a kereslettel, ezzel a közvetítő funkcióval járulva hozzá a könyvkultúrában oly jellemző értékpusztulás enyhítéséhez.

Erre utal választott nevük is: a könyvkerék (amely régvolt korok létező, izgalmas szerkezete volt egykor) jól kifejezi, hogyan hozzák mozgásba a könyveket, hogy végül tartalmuktól, állapotuktól, értéküktől függően a legmegfelelőbb helyen landoljanak.

De Könyvkeréknek hívják azokat a fizikai helyszíneket is, ahol a befogadás, a raktározás, a válogatás, a majdani felhasználókkal történő kapcsolattartás és könyvkulturális eseményeink zajlanak. Az indulást lehetővé tevő érdi helyszín után a Könyvkerék csapata most a hálózat gyarapításában reménykedik, hogy hét, küldetesként választott funkcióját sikeresen elláthassa:

Foto: pngwing.com

1 Minden feleslegessé vált, felajánlott könyvet átvesznek (Könyvmenedék)

2 és azokat vagy eljuttatják megfelelő befogadókhoz, akiknek a listája folyamatosan gyarapszik (Könyvpályaudvar)

3 vagy saját maguk építenek belőle állományt és gyűjteményeket (Könyvpalota)

4 vagy a tartalmilag és tárgyi mivoltában (könyvészetileg is selejt) kiadványokat új életre segítik könyvből készült műalkotások fizikai nyersanyagaként (Book Art központ)

5 s eközben a könyvkultúra elmúlt fél-ezer évének tárgykultúráját gyűjtő és bemutató intézménnyé kíván fejlődni, online tartalmak sorát is létrehozva

6 könyvkulturális és közösségi rendezvények eseménnyelként is szolgálva

7 könyvvel kapcsolatos különleges projekteket inspirálva. A tevékenységekről részletesebben itt található információ.

„Miközben a könyv jövőjével kapcsolatban számolatlanul teszünk fel kérdéseket, az egyedi könyvpéldányok, e különleges kulturális mikroörökség-objektumok jövőjének problémájával jóval kevesebbet foglalkozunk”

Természetesen a könyvvel kapcsolatos különleges projektálmok inspirálhatnak mindenkit (extrém és varázslatos könyvhelyszínek létrehozása, szétbontott tengerjáró hajók csodálatos könyvtárbútorainak Magyarországra mentése), esetleg a településfejlesztési szempontból izgalmas tervek (Nivegy – a Borok és Könyvek völgye, az első magyar Könyvfalu, valamint Érd mint különleges könyvturizmus-célhelyszín), de a könyvmentésre fordított idő túlnyomórészt por- és benzinszagú: papírdobozok ki- és bepakolásával, könyvek polcra rakásával, rendezésével és új tulajdonoshoz való útnak indításával telik. Persze mindig jóleső nyugtalanság fog el minden önkéntest, amikor komoly állományok jelennek meg (eddig hét nagyobb magánkönyvtári felajánlás anyagát és sok tucat kisebb adományt (kb. 4-5 ezer kötetet) szállítottuk a Jázmin u. 8. szám alatti őrzőhelyre. De két-

ségkívül a munka értelmét és igazi örömet az adja, amikor missziójuknak megfelelően tovább tudnak adni tematikus egységbe rendezett könyvcsomagokat. Az ezres nagyságrendet egy időszthon könyvtárának felszerelése érte eddig el, és a Pukánszky Béla hagyatékából a balatoncsicsói Német Nagykönyvtárnak átadott kötetek. Óbudavár községnek a könyvszobrászattáborhoz biztosítottak „nyersanyagot”, kb. 1500 darabot. Köres-taurálástól bőrgyógyászatig, afrikanisztikától horgolásig vagy reptérdizájning terjed a tematikus íve azoknak a könyveknek, amelyek esetében megkerestük a megfelelő befogadót, aki örömmel gyarapította ezekkel a darabokkal az állományát.

A könyvmentés koronaékszere mégis az, amikor „visszaszármaztatás” történik. A Jurisich Miklós Gimnáziumban őrzött kőszegi bencés könyvgyűjteménybe négy, még 1951-ben elkönfiskált darabot sikerült visszajuttatniuk 2022 novemberében. Ezt megelőzően a csornai premontrei kolostorba kerültek vissza onnan hetven éve elhurcolt könyvek, kb. 25 darab. Az Árpád Gimnázium tanári könyvtárába egy onnan még régebb óta, nyolcvan éve hiányzó, klasszika-filológiai tárgyú kötetet juttattak el 2022 májusában, amelyet egy volt diákból lett kiváló ókortörténész ajánlott az iskolában tanító kedves görög-latin tanárának.

A legfrissebb tervek között egy kb. 2000 kötetes induló állományú különgyűjtemény építése szerepel „a pártállam könyvésze” címmel, és az egyesület havi egyalkalmas kulturális rendezvénysorozatot indít, amely a könyv művelődéstörténetének olyan elemeivel foglalkozik, amelyek az összegyűjtött állománnyal részben illusztrálhatóak.

Z. Karvalics László